

Oryginalny artykuł naukowy
Original article

Data wpływu/Received: **18.03.2019**

Data recenzji/Accepted: **24.04.2019**

Data publikacji/Published: **30.06.2019**

Źródła finansowania publikacji: **Wyższa Szkoła Humanitas**

DOI: **10.5604/01.3001.0013.3590**

Authors' Contribution:

(A) Study Design (projekt badania)

(B) Data Collection (zbieranie danych)

(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)

(D) Data Interpretation (interpretacja danych)

(E) Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)

(F) **Literature Search (badania literaturowe)**

Jan Kil*

ORCID nr: **0000-0001-7026-1669**

CZĘŚCIOWE COFNIĘCIE SKARGI ZASADNICZEJ PRZEZ OSKARŻYCIELA W POLSKIM PROCESIE KARNYM

Przedmiot niniejszego artykułu stanowi analiza dopuszczalności częściowego cofnięcia aktu oskarżenia w polskim procesie karnym, rozumianego jako cofnięcie aktu oskarżenia jedynie w zakresie niektórych ze stawianych zarzutów lub też jedynie w stosunku do niektórych oskarżonych. Wskazane zagadnienie problemowe należy rozważyć zarówno w ramach postępowania prowadzonego z oskarżenia publicznego, jak i w przypadku postępowań prywatnoskargowych, czy też toczących się z oskarżenia subsydiarnego.

* mgr; Wydział Administracji i Zarządzania Wyższej Szkoły Humanitas.

Za punkt wyjściowy rozważań należy przyjąć zasadę skargowości, która w piśmiennictwie karnoprosesowym rozumiana jest jako dyrektywa: prowadzenia postępowania na wniosek podmiotu bezpośrednio zainteresowanego w tym postępowaniu i jego wyniku¹; wszczynania i prowadzenia postępowania przez organ procesowy na wniosek podmiotu bezpośrednio zainteresowanego w rozstrzygnięciu²; prowadzenia postępowania przez sąd i rozstrzygania o jego przedmiocie na wniosek uprawnionego podmiotu³.

Zasada skargowości pozostaje w ścisłym związku procesowym z zasadą kontradiktoryjności. Część przedstawicieli doktryny karnoprosesowej nie traktuje kontradiktoryjności jako odrębnej konstrukcji procesowej, ujmując ją jako składową szeroko rozumianej skargowości. W tym kontekście można wskazać na wypowiedzi E. Krzymuskiego, który wyróżniając z jednej strony skargowość, a z drugiej śledczość, traktował je jako różne postacie stosunku proceduralnego sędziego do oskarżonego, wskazując, że w procesie skargowym popieranie skargi należy do osobnego podmiotu (oskarżyciela), zaś sąd powołany jest jedynie do kierowania procesem, w którym występują strony oskarżenia i obrony, wobec których to stron sąd powinien zachować bezstronność⁴. Podobnie sprawę stawiał S. Śliwiński, pisząc, że proces skargowy to proces stron, będący walką oskarżyciela i oskarżonego w charakterze równouprawnionych stron przed sędzią, polegający na rozdziale funkcji, na podziale pracy, na wyodrębnieniu ról w procesie i przydzieleniu różnych zadań różnym osobom, na oddzieleniu wreszcie oskarżenia, obrony i orzekania⁵. Drugie stanowisko opiera się na odróżnieniu skargowości od kontradiktoryjności.

Dokonując pewnej symplifikacji, można stwierdzić, że koncepcja ta sprowadza się zasadniczo do zawężenia aspektu skargowości do szeroko rozumianego impulsu inicjującego postępowanie. W tym kontekście można wskazać na wypowiedzi M. Cieślaka, który zasadę skargowości rozumiał jako dyrektywę prowadzenia postępowania na wniosek podmiotu bezpośrednio zainteresowanego w tym postępowaniu i jego wyniku⁶. S. Waltoś traktował zasadę skargowości jako dyrektywę wszczynania i prowadzenia postępowania przez organ procesowy na wniosek podmiotu bezpośrednio zainteresowanego w rozstrzygnięciu⁷. S. Stachowiak konstatawał, że zasada skargowości obejmuje swym zakresem wyłącznie skargi zasadnicze, tj. warunkujące integralne postępowanie zasadnicze, pozostawiając poza tym zakresem

¹ M. Cieślak, *Dziela wybrane*, tom II: *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, red. S. Waltoś (przy współpracy M. Rusinka i S. Steinborna), Kraków 2011, s. 227.

² S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009, s. 276.

³ C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System prawa karnego procesowego*, tom III: *Zasady procesu karnego*. Cz. 1, red. P. Wiliński, Warszawa 2013, s. 558.

⁴ E. Krzymuski, *Wykład procesu karnego: ze stanowiska nauki i prawa obowiązującego w b[ylej] dzielnicy austriackiej oraz z uwzględnieniem ważniejszych różnic na innych ziemiach Polski*, Kraków 1922, s. 9-11.

⁵ S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym: zasady ogólne*, Warszawa 1948, s. 98-99.

⁶ M. Cieślak, *Dziela wybrane...*, s. 227.

⁷ S. Waltoś, *Proces karny...*, s. 276.

skargi etapowe oraz incydentalne⁸. Z najnowszych publikacji można wskazać na stanowisko C. Kuleszy, który definiując zasadę skargowości, wskazywał, że oznacza ona dyrektywę prowadzenia postępowania przez sąd i rozstrzygania o jego przedmiocie na wniosek uprawnionego podmiotu⁹.

Nie przesądzając w tym miejscu, które z zaprezentowanych w akapicie poprzedzającym stanowisk należy uznać za bardziej przekonujące, nie budzi wątpliwości to, że zasada skargowości wraz z zasadą kontradiktoryjności stanowią naczelnne zasady procesowe definiujące sposób prowadzenia postępowania w sprawach karnych.

Jedną z głównych implikacji zasad skargowości i kontradiktoryjności stanowi zasada dyspozycyjności, oznaczająca ni mniej ni więcej jak prawo strony czynnej do dysponowania przedmiotem procesu. Strona inicjująca postępowanie w drodze wniesienia odpowiedniej skargi zasadniczej, inicjującej postępowanie jurysdykcyjne, utrzymuje nad nią władztwo także w toku procesu. Powyższe wiąże się także z koncepcją tzw. kontradiktoryjności negatywnej, oznaczającej, że w modelu kontradiktoryjnym nie tylko istnienie sporu, ale także jego brak uzależniony jest od woli stron¹⁰. Jak wskazuje się w literaturze, możliwość odstąpienia oskarżyciela publicznego od oskarżania w toku procesu wiąże się z faktem, że reprezentuje on w postępowaniu karnym interes publiczny, ten zaś wymaga, aby jeżeli zdaniem oskarżyciela wytoczenie oskarżenia okazuje się w toku procesu niezasadne lub pojawiają się niedostrzeżone przeszkody prawne, zrezygnował on – jako zobowiązany do obiektywizmu – z oskarżania¹¹.

W obecnie obowiązującym Kodeksie postępowania karnego instytucją stanowiącą wyraz zasady dyspozycyjności, w zakresie prawa oskarżyciela do dysponowania wniesioną skargą, jest instytucja cofnięcia skargi statuowana w art. 14 § 2 kpk. Zgodnie ze wskazanym przepisem oskarżyciel publiczny może cofnąć akt oskarżenia do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. W toku przewodu sądowego przed sądem pierwszej instancji cofnięcie aktu oskarżenia dopuszczalne jest jedynie za zgodą oskarżonego. Ponowne wniesienie aktu oskarżenia przeciwko tej samej osobie o ten sam czyn jest niedopuszczalne.

Komentowana regulacja pojawiła się w polskim procesie karnym stosunkowo niedawno. Została ona wprowadzona w ramach „wielkiej nowelizacji”, dokonanej w drodze uchwalenia tzw. noweli wrześniowej¹², uzupełnionej tzw. nowelą lutową¹³, których dyspozycje, w zasadniczej części, weszły w życie 1 lipca 2015 r. W stanie prawnym obowiązującym przed wielką nowelizacją odstąpienie oskarżyciela pu-

⁸ S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975, s. 15.

⁹ C. Kulesza, *Zasada skargowości...*, s. 558.

¹⁰ R. Kmiecik, *Proces karny. Cześć ogólna*, Warszawa 2009, s. 79.

¹¹ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego, tom I: Artykuły 1-467. Komentarz*, LEX.

¹² Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247, ze zm.). Cyt. dalej jako nowela wrześniowa.

¹³ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396). Cyt. dalej jako nowela lutowa.

blicznego od oskarżenia nie wiązało sądu, co oznaczało, że sądowi wolno było kontynuować postępowanie, a tym samym dążyć do wykrycia prawdy materialnej mimo braku skargi. Na gruncie noweli wrześniowej zlikwidowano możliwości prowadzenia procesu przed sądem mimo wycofania się oskarżyciela ze skargi. W takim przypadku brak skargi stwarza konieczność umorzenia postępowania, zaś wniesienie ponowne oskarżenia o ten sam czyn nie jest już dopuszczalne. Wyjątkowo, jeżeli cofnięcie aktu oskarżenia miałyby nastąpić po rozpoczęciu przewodu sądowego, dokonanie tej czynności wymaga zgody oskarżonego, który ma prawo żądać wydania wyroku uniewinniającego („totalnej” rehabilitacji), jeżeli wniesione oskarżenie ma charakter bezpodstawny¹⁴. Przedstawiona zmiana legislacyjna, wprowadzająca instytucję cofnięcia skargi przez oskarżyciela publicznego, została utrzymana w mocy po wejściu w życie tzw. noweli marcowej¹⁵, która uchyliła kluczowe rozwiązania normatywne przewidziane w nowelach wrześniowej i lutowej, i co do zasady przywróciła stan prawny sprzed wielkiej nowelizacji.

Dyspozycja art. 14 § 2 kpk nie daje bezpośrednio odpowiedzi na pytanie, w jakim zakresie oskarżyciel publiczny ma prawo cofnąć skargę, w szczególności czy cofnięcie skargi musi mieć charakter całościowy, czy też możliwe jest cofnięcie skargi jedynie w wybranej przez oskarżyciela publicznego części.

Wykładnia języka komentowanego przepisu, jak się wydaje, prowadzi do wniosku, że cofnięcie skargi może nastąpić jedynie w stosunku do całości aktu oskarżenia. Wskazuje na to zwrot „cofnąć akt oskarżenia”, obejmujący holistyczne ujęcie skargi. Taka interpretacja art. 14 § 2 kpk byłaby zgodna z bezpośrednim rozumieniem przepisu, zwanym percepcją pierwotną czy też rozumieniem *prima facie*. Warto w tym miejscu przypomnieć, że zgodnie z obowiązującym, zwłaszcza na gruncie prawa represyjnego, paradygmatem wykładni przepisów prawa, złożonym zabiegom interpretacyjnym powinny podlegać jedynie te przepisy, których treść pod względem językowym budzi uzasadnione wątpliwości. Postulat ten wiąże się z zachowaniem zasady *clara non sunt interpretanda*, która, jak wskazuje się w piśmiennictwie, stanowi „niekwestionowany składnik kultury prawnej, na gruncie której toczy się dyskurs związany w wykładnią operatywną”¹⁶. Także i w orzecznictwie wielokrotnie akcentowano prymat wykładni językowej nad pozostałymi rodzajami wykładni, tj. systemową i ce-

¹⁴ Zob. T. Grzegorzczak, *Odstąpienie oskarżyciela od oskarżania w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu*, [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009; M. Zbrojewska, *Kilka uwag odnośnie do nowego ujęcia zasady kontradiktoryjności w świetle noweli do Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 roku*, [w:] *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak i in., Warszawa 2014.

¹⁵ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r.o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016, poz. 437). Cyt. dalej jako nowela marcowa.

¹⁶ T. Gizbert-Studnicki, *Rozkład ciężaru argumentacji w dyskursie interpretacyjnym*, [w:] *Studia z filozofii prawa*, red. J. Stelmach, tom 2, Kraków 2003, s. 74.

lowościową¹⁷. W tym miejscu należy jednak opowiedzieć się za przeciwnym stanowiskiem interpretacyjnym, zgodnie z którym cofnięcie aktu oskarżenia może dotyczyć nie tylko całości skargi zasadniczej, ale także jej części.

Za taką wykładnią art. 14 § 2 kpk przemawia w pierwszej kolejności odwołanie się dorozumowania *a fortiori*. Skoro bowiem ustawodawca przewidział kompetencję oskarżyciela publicznego do cofnięcia aktu oskarżenia w całości, to odwołując się do *argumentum a maiori ad minus*, należy przyjąć, że oskarżyciel publiczny jest tym bardziej władny cofnąć akt oskarżenia w wybranej przez siebie części.

Przedstawiony powyżej sposób interpretacji art. 14 § 2 kpk koresponduje także z *ratio legis* omawianej instytucji. W ujęciu modelowym stanowi ona bowiem, jak już wskazano uprzednio, emanację obowiązującej w polskim procesie karnym zasady skargowości i wynikającej z niej zasady dyspozycyjności. Należy zatem przyjąć, że przepis art. 14 § 2 kpk statuuje ogólną kompetencję oskarżyciela publicznego do dysponowania skargą zasadniczą na etapie jurysdykcyjnym postępowania. W obowiązującym modelu polskiego procesu karnego możliwość zainicjowania postępowania jurysdykcyjnego uzależniona jest od woli strony czynnej, która wyrażona zostaje poprzez wniesienie skargi zasadniczej (aktu oskarżenia). Wola ta może podlegać w toku procesu modyfikacji, czego wyrazem, w przypadku przestępstw publicznoskargowych, może być właśnie skorzystanie przez oskarżyciela publicznego z instytucji statuowanej w art. 14 § 2 kpk. Jednocześnie należy zauważyć, że przepisy Kodeksu postępowania karnego nie określają szczegółowych uwarunkowań, w ramach których modyfikacja woli oskarżania może nastąpić, poprzestając w tym zakresie jedynie na ogólnej formule cofnięcia aktu oskarżenia. W konsekwencji należy zatem przyjąć, że to, czy owo cofnięcie aktu oskarżenia będzie dotyczyło całości skargi zasadniczej, czy tylko jej części, ustawodawca pozostawił suwerennej decyzji podmiotu uprawnionego, czyli oskarżyciela publicznego.

Uzupełniając przedstawioną powyżej argumentację, należy podnieść, że w literaturze przedmiotu wyróżnia się cztery klasyczne funkcje skargi zasadniczej, a mianowicie funkcję bilansującą, inicjującą, programową i informacyjną. Funkcja programowa oznacza, że skarga zasadnicza (akt oskarżenia) wyznacza zakres rozpoznania sprawy¹⁸. W tym miejscu należy zauważyć, że wspomniany „program postępowania”, wyznaczony aktem oskarżenia nie ma charakteru ostatecznego, i może podlegać modyfikacji w toku procesu, nie tylko na skutek skorzystania przez oskarżyciela publicznego z instytucji z art. 14 § 2 kpk. Przykładem może być chociażby decyzja sądu o wyłączeniu postępowania przeciwko określonemu oskarżonemu/oskarżonym do odrębnego postępowania. Biorąc powyższe pod uwagę, brak jest przesłanek, które wykluczałyby możliwość

¹⁷ Vide: wyrok Trybunału Konstytucyjnego dnia 28.06.2000 r. K 25/99, OTK Zb. Urz. 2000, nr 5 poz. 141 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8.01.1993 r., III ARN 84/92, OSNC 1993, nr 10, poz. 183, z dnia 08.05.1998 r., I CKN 664/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 7, uchwały z dnia 3.11.1997 r., III ZP 38/97, OSNAPUS 1998, nr 8, poz. 234, z dnia 8.02.2000 r., I KZP 50/99, OSNKW 2000, nr 3-4, poz. 24 i uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 25.04.2003 r., III CZP 8/03, OSNC 2004, nr 1, poz. 1.

¹⁸ K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 96-97.

podobnej, częściowej modyfikacji zakresu rozpoznania sprawy na skutek częściowego cofnięcia aktu oskarżenia. Z tych też względów nie sposób przyjmować, aby na gruncie omawianej instytucji oskarżyciel publiczny mógł bądź to cofnąć akt oskarżenia w całości, bądź to popierać go w całości na zasadzie *tertium non datur*. Takie rozwiązanie należałoby uznać za stanowczo zbyt daleko idący rygoryzm procesowy.

Przechodząc w tym miejscu do odpowiedzi na pytanie, w jakim zakresie może dojść do częściowego cofnięcia aktu oskarżenia, należy wskazać, że zgodnie z art. 332 § 1 kpk akt oskarżenia wnoszony przez oskarżyciela publicznego powinien zawierać: 1) imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie, dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego; 2) dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody; 3) wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach wymienionych w art. 64 lub art. 65 Kodeksu karnego albo art. 37 § 1 Kodeksu karnego skarbowego; 4) wskazanie przepisów ustawy karnej, którym zarzucany czyn podlega; 5) wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Jak wynika z powyższego, na gruncie każdego aktu oskarżenia można wyróżnić jego zakres podmiotowy oraz przedmiotowy. Zakres podmiotowy będzie dotyczył katalogu osób, przeciwko którym akt oskarżenia został skierowany, natomiast zakres przedmiotowy obejmować będzie katalog przestępstw, o których popełnienie osoby wskazane w skardze zasadniczej zostały oskarżone.

Zestawiając powyższe z uprzednio wskazanym brakiem ograniczenia zakresu modyfikacji woli oskarżania na gruncie instytucji z art. 14 § 2 kpk, należy skonstatować, że cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego może dotyczyć zakresu podmiotowego skargi zasadniczej, zakresu przedmiotowego skargi zasadniczej oraz obu tych zakresów jednocześnie. Innymi słowy, oskarżyciel publiczny może cofnąć akt oskarżenia w całości w stosunku do jednego lub kilku oskarżonych, jak również może dokonać tego w zakresie poszczególnych zarzutów stawianych jednemu oskarżonemu, może też cofnąć akt oskarżenia w stosunku do kilku oskarżonych w zakresie kilku wybranych czynów.

Należy zauważyć, że przyjęcie odmiennego stanowiska powodowałoby, że oskarżyciel publiczny zmuszony byłby do popierania aktu oskarżenia w zakresie, w którym uważa to za bezzasadne. Takiej sytuacji nie sposób zaakceptować. Godziłaby ona bowiem w niezależność i samodzielność strony czynnej w procesie, jak również w zasadę obiektywizmu, która wiąże oskarżyciela publicznego. W tym miejscu należy przypomnieć, że zgodnie z art. 4 kpk, statuującym zasadę obiektywizmu, organy prowadzące postępowanie karne są obowiązane badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego.

Nie budzi także wątpliwości, że przyjęte w niniejszym opracowaniu stanowisko interpretacyjne dotyczące wykładni art. 14 § 2 kpk jest niewątpliwie bardziej korzystne dla oskarżonego. Powyższe wynika po pierwsze z faktu, iż przyjęcie dopuszczalności części-

wego cofnięcia skargi w naturalny sposób przekłada się na możliwość częstszego skorzystania z powyższej instytucji przez oskarżyciela publicznego. Gdyby bowiem cofnięcie aktu oskarżenia mogło dotyczyć jedynie całości skargi, to oskarżyciel, mimo stwierdzenia zasadności cofnięcia aktu oskarżenia w części (choćby w zakresie niektórych czynów zarzucanych oskarżonemu), i tak, zgodnie z zasadą legalizmu, zmuszony byłby podtrzymać oskarżenie w całości. Omawiana sytuacja pozbawiłaby oskarżonego możliwości uzyskania korzystnego rozstrzygnięcia w postaci, przynajmniej częściowego, umorzenia postępowania, oczywiście przy założeniu, że na dalsze podtrzymywanie oskarżenia nie zdecydowałby się pokrzywdzony, występujący w danej sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 54 § 2 kpk¹⁹). Po drugie, przyjęcie koncepcji wskazujące na dopuszczalność częściowego cofnięcia aktu oskarżenia przez oskarżyciela implikuje przyjęcie stanowiska przewidującego możliwość wyrażenia przez oskarżonego częściowej zgody na taki ruch oskarżyciela publicznego, w sytuacji rozpoczęcia przewodu sądowego w danej sprawie. Tym samym oskarżony mógłby, kierując się własnym interesem procesowym, podjąć decyzję o częściowym wyrażeniu zgody na cofnięcie aktu oskarżenia, uzyskując w tym zakresie rozstrzygnięcie w postaci umorzenia postępowania (ponownie przy założeniu, że na dalsze podtrzymywanie oskarżenia nie zdecydowałby się pokrzywdzony, występujący w danej sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego) – w pozostałym zaś zakresie zgody odmówić, dążąc do „całkowitej rehabilitacji” w postaci uzyskania wyroku uniewinniającego. Przyjęty zatem w niniejszym opracowaniu pogląd korespondowałby nadto z wymogami płynącymi z reguły *in dubio pro reo*. Zgodnie bowiem z poglądem dominującym w piśmiennictwie rzeczona reguła powinna być stosowana zarówno wobec wątpliwości natury faktycznej, jak i prawnej²⁰. Jak trafnie wskazał S. Waltoś, „ograniczenie reguły *in dubio pro reo* tylko do sfery dowodów jest rezultatem albo nadmiernej wiary w bezbłędne funkcjonowanie reguł wykładni prawa, albo niezwracania uwagi na to, że ograniczając regułę *in dubio pro reo* tylko do zagadnień dowodowych, można osłabić w ogóle jej znaczenie, co dodatkowo wzmacnia fakt, iż granica między faktami a prawem biegnie częstokroć niedostrzegalnie”²¹.

¹⁹ W myśl art. 54 § 2 kpk cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego. Pokrzywdzony, który uprzednio nie korzystał z uprawnień oskarżyciela posiłkowego, może w terminie 14 dni od powiadomienia go o cofnięciu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia oświadczyć, że przystępuje do postępowania jako oskarżyciel posiłkowy.

²⁰ Tak M. Cieślak, *Dziela wybrane*, tom I: *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, red. S. Waltoś (przy współpr. M. Rusinka i S. Steinborna), Kraków 2011, s. 169; M. Lipczyńska, *Znaczenie i funkcje zasady in dubio pro reo w procesie karnym*, „Państwo i Prawo” 1967, nr 10, s. 556; F. Rosengarten, *In dubio pro reo*, „Nowe Prawo” 1973, nr 12, s. 1787-1788; A. Jezusek, *Zastosowanie reguły in dubio pro reo przy rozstrzygnięciu zagadnień prawnych*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 6, s. 63-75; B. Sygit, W. Juchacz, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2011 r.*, V KK 281/10, „Prawo i administracja”, t. X, Piła 2012, s. 288; W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, Bydgoszcz 1999, s. 80; A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Warszawa 2010, s. 296-297; G. Artymiak, M. Rogalski, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2012, s. 80; A. Sakowicz [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 29.

²¹ S. Waltoś, *Proces karny...*, s. 254-255.

Biorąc pod uwagę przedstawioną powyżej argumentację, należy w konkluzji stwierdzić, że wyrażane przez komentatorów stanowisko, dopuszczające możliwości częściowego cofnięcia aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego na podstawie art. 14 § 2 kpk, zasługuje na pełną akceptację²².

Pogląd o możliwości częściowego cofnięcia aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego pozostaje, jak się wydaje, w pełni aktualny także w przypadku występowania ze skargą zasadniczą przez innych oskarżycieli, a mianowicie oskarżyciela subsydiarnego oraz oskarżyciela prywatnego.

Odnosnie do oskarżyciela subsydiarnego należy przypomnieć, że jest to nie kto inny jak pokrzywdzony, który wciela się w rolę oskarżyciela publicznego, w przypadku braku woli ścigania po stronie prokuratora²³. Tym samym należy przyjąć, że do oskarżyciela subsydiarnego, zwanego także oskarżycielem posiłkowym samoistnym, należy stosować odpowiednio przepisy dotyczące oskarżyciela publicznego. Stosownie do ogólnie przyjętego w orzecznictwie i w doktrynie pojmowania zasad „odpowiedniego” stosowania przepisów, niektóre z nich znajdują zastosowanie wprost, bez żadnych modyfikacji i zabiegów adaptacyjnych, inne tylko pośrednio, a więc z uwzględnieniem konstrukcji, istoty i odrębności postępowania, w którym znajdują zastosowanie, a jeszcze inne w ogóle nie będą mogły być wykorzystane. Stosowanie „odpowiednie” oznacza w szczególności niezbędną adaptację (i ewentualnie zmianę niektórych elementów) normy do zasadniczych celów i form danego postępowania, jak również pełne uwzględnienie charakteru i celu danego postępowania oraz wynikających stąd różnic w stosunku do uregulowań, które mają być zastosowane²⁴. Mając powyższe na względzie, należy stwierdzić, że brak jest przesłanek wykluczających możliwość stosowania stanowiska przewidującego możliwości częściowego cofnięcia aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego na podstawie art. 14 § 2 kpk wprost do subsydiarnego aktu oskarżenia wnoszonego przez oskarżyciela posiłkowego samoistnego. Przyjęte stanowisko znajduje dodatkowe potwierdzenie w dyspozycji art. 55 § 2 kpk, który nakazuje odpowiednie stosowanie do subsydiarnego aktu oskarżenia wymogów przewidzianych dla skargi zasadniczej oskarżyciela publicznego. W tym zakresie należy jedynie dodatkowo pamiętać o regulacji szczególnej z art. 55 § 4 kpk, stanowiącego, że do sprawy wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może w każdym czasie wstąpić prokurator, stając się oskarżycielem publicznym. Postępowanie toczy się wówczas z oskarżenia publicznego, a pokrzywdzony, który wniósł akt oskarżenia, korzysta z praw oskarżyciela posiłkowego, o którym

²² Zob. R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego*, tom I: *Komentarz do art. 1-166*, LEX, T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego...*, LEX; S. Steinborn (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX.

²³ Zob. B. Bieńkowska i in., *Wykład prawa karnego procesowego*, red. P. Kruszyński, Białystok 2004, s. 174 i nast.

²⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2012 r., IV CZ 153/11, LEX 1250770; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 15 września 1995 r., III CZP 110/95, LEX9236.

mowa w art. 54 kpk. Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego jest dopuszczalne jedynie za zgodną pokrzywdzonego, który wniósł akt oskarżenia.

Jeżeli chodzi natomiast o oskarżyciela prywatnego, to ustawodawca przewidział odrębną regulację dotyczącą kwestii odstąpienia od oskarżenia przy przestępstwach prywatnoskargowych. Mowa tu o art. 496 kpk, który w § 1 stanowi, że postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego umarza się za zgodą oskarżonego, jeżeli oskarżyciel prywatny odstąpi od oskarżenia przed prawomocnym zakończeniem postępowania. Zgodnie zaś z § 2 art. 496 kpk zgoda oskarżonego nie jest wymagana, jeżeli oskarżyciel prywatny odstąpi od oskarżenia przed rozpoczęciem przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Warto także wskazać, że w myśl art. 496 § 3 kpk niestawiennictwo oskarżyciela prywatnego i jego pełnomocnika na rozprawie głównej bez usprawiedliwionych powodów uważa się za odstąpienie od oskarżenia. Biorąc pod uwagę, że postępowanie prywatnoskargowe stanowi w chwili obecnej postępowanie szczególne, zmodyfikowane jednostopniowo – co wynika z treści art. 485 kpk, nakazującego stosowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego w zakresie odrębnie nieuregulowanym przepisów o postępowaniu zwyczajnym – także i w tym przypadku należy opowiedzieć się za dopuszczalnością jedynie częściowego cofnięcia prywatnego aktu oskarżenia przez oskarżyciela prywatnego, które w tym przypadku przybierze postać częściowego odstąpienia od oskarżenia. Przedstawiona argumentacja ulega istotnemu wzmocnieniu przy uwzględnieniu charakteru spraw, dla których ustawodawca przewidział tryb prywatnoskargowy²⁵. Są to bowiem przestępstwa o niższym ciężarze gatunkowym, w przypadkach których prawodawca zrezygnował ze ścigania publicznego, uznając, że w tym zakresie inicjatywa winna być pozostawiona wyłącznie pokrzywdzonemu.

Biorąc powyższe pod uwagę, tym bardziej należy opowiedzieć się za jak najszerszym ukształtowaniem zakresu dyspozycyjności strony czynnej przedmiotem procesu w sprawach prywatnoskargowych. W przypadku postępowania prywatnoskargowego należy dodatkowo pamiętać o regulacji szczególnej z art. 60 kpk, regulującej sytuację włączenia się prokuratora do postępowania ze względu na interes społeczny, która nie wpływa jednak na sposób rozstrzygnięcia przedmiotowego zagadnienia problemowego.

Reasumując przeprowadzone powyżej rozważania, należy w konkluzji stwierdzić, że na podstawie aktualnie obowiązującego art. 14 § 2 kpk w przypadku aktów oskarżenia złożonych podmiotowo lub przedmiotowo, możliwe jest częściowe cofnięcie skargi zasadniczej, a tym samym ograniczenie jej w odniesieniu do niektórych tylko oskarżonych lub niektórych tylko czynów. Podobnie możliwość taka istnieje w zakresie prywatnych oraz subsydiarnych aktów oskarżenia. Przyjęte stanowisko interpretacyjne korespondu-

²⁵ Na gruncie Kodeksu karnego są to w szczególności przestępstwa zniesławienia (art. 212 kk), znieważenia (art. 216 kk), naruszenia nietykalności cielesnej (art. 217 kk) oraz naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia na czas poniżej siedmiu dni (art. 157 § 2 i 3 kk).

je z zasadą skargowości, jak również wykładnią systemową oraz teleologiczną przepisów regulujących kwestię cofnięcia skargi zasadniczej w polskim procesie karnym.

Bibliografia

- Artymiak G., Rogalski M., *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2012.
- Bieńkowska B. i in., *Wykład prawa karnego procesowego*, red. P. Kruszyński, Białystok 2004.
- Cieślak M., *Dzieła wybrane*, tom I: *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, red. S. Waltoś (przy współpr. M. Rusinka i S. Steinborna), Kraków 2011.
- Cieślak M., *Dzieła wybrane*, tom II: *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, red. S. Waltoś (przy współpracy M. Rusinka i S. Steinborna), Kraków 2011.
- Daszkiewicz W., *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, Bydgoszcz 1999.
- Gaberle A., *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Warszawa 2010.
- Gizbert-Studnicki T., *Rozkład ciężaru argumentacji w dyskursie interpretacyjnym*, [w:] *Studia z filozofii prawa*, red. J. Stelmach, tom 2, Kraków 2003.
- Grzegorzczak T., *Odstąpienie oskarżyciela od oskarżania w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu*, [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesora Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego*, tom I: *Artykuły 1-467. Komentarz*, LEX.
- Jezusek A., *Zastosowanie reguły in dubio pro reo przy rozstrzyganiu zagadnień prawnych*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 6.
- Krzymuski E., *Wykład procesu karnego: ze stanowiska nauki i prawa obowiązującego w b[yl]ej dzielnicy austriackiej oraz z uwzględnieniem ważniejszych różnic na innych ziemiach Polski*, Kraków 1922.
- Kulesza C., *Zasada skargowości*, [w:] *System prawa karnego procesowego*, tom III: *Zasady procesu karnego. Cz. 1*, red. P. Wiliński, Warszawa 2013.
- Lipczyńska M., *Znaczenie i funkcje zasady in dubio pro reo w procesie karnym*, „Państwo i Prawo” 1967, nr 10.
- Marszał K., *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013.
- Rosengarten F., *In dubio pro reo*, „Nowe Prawo” 1973, nr 12.
- Sakowicz A. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Stachowiak S., *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975.
- Stefański R.A., Zabłocki S. (red.), *Kodeks postępowania karnego*, tom I: *Komentarz do art. 1-166*, LEX.
- Steinborn S. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX.

Sygit B., Juchacz W., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2011 r., V KK 281/10, „Prawo i administracja”, t. X, red. B. Sygit, Piła 2012.*

Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym: zasady ogólne*, Warszawa 1948.

Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009.

Zbrojewska M., *Kilka uwag odnośnie do nowego ujęcia zasady kontrydiktoryjności w świetle noweli do Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 roku, [w:] Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak i in., Warszawa 2014.

Streszczenie: Przedmiot artykułu stanowi analiza dopuszczalności częściowego cofnięcia skargi zasadniczej przez oskarżyciela w obecnie obowiązującym modelu polskiego postępowania karnego. W opracowaniu zdefiniowano naczelną zasadę procesową dotyczącą przedmiotowego zagadnienia problemowego, a mianowicie zasadę skargowości oraz kontrydiktoryjności. Poddano interpretacji dyspozycję art. 14 § 2 kpk, wykorzystując w tym zakresie dyrektywy wykładni językowej, celowościowej oraz funkcjonalnej, jak również zaprezentowano argumentację uzasadniającą przyjęcie poglądu o możliwości częściowego cofnięcia skargi przez oskarżyciela publicznego. Przedstawiono procesowe implikacje wskazanego stanowiska. W opracowaniu przeanalizowano także możliwość częściowego cofnięcia skargi zasadniczej na gruncie postępowań toczących się z oskarżenia subsydiarnego oraz prywatnego.

Słowa kluczowe: postępowanie karne, zasada skargowości, akt oskarżenia, oskarżenie subsydiarne, postępowanie prywatnoskargowe

PARTIAL WITHDRAWAL OF THE PRINCIPAL ACTION BY THE PROCESUTOR IN THE POLISH CRIMINAL PROCEEDINGS

Summary: The subject of the article is the analysis of the admissibility of a partial withdrawal of a principal action by the prosecutor in the current model of Polish criminal proceedings. The study defines the main procedural rules regarding the issue in question, namely the principle of accusatorial procedure and adversary trial system. In the study, the disposition of Article 14 § 2 of the Code of Criminal Procedure is being interpreted with the use of linguistic, teleological and functional directives of interpretation. The study also presents the arguments justifying the acceptance of the view of the admissibility of partial withdrawal of the complaint by the public prosecutor. The study presents the procedural implications of the aforementioned standpoint. In the study the possibility of partial withdrawal of the principal action on the basis of pending supplementary or private prosecution proceedings was also analyzed.

Keywords: criminal proceedings, principle of accusatorial procedure, indictment, supplementary prosecution, private prosecution procedure